

DEEFAKE TEXNOLOGIYASINING SOXTA MA'LUMOTLARNI TARQATISHDA QO'LLANILISHI

Yaxyayev Baxromjon Yusufovich

mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Deepfake texnologiyasi so'nggi yillarda ko'plab sohalarda qo'llanilib, shaxsiy ma'lumotlarning noto'g'ri tarqatilishiga, soxta yangiliklarning yaratishiga sabab bo'lmoqda. Bu maqolada deepfake texnologiyasining soxta ma'lumotlarni tarqatishda qanday ishlatilishi va uning jamiyatdagi xavf-xatarlarini tahlil qilish maqsad qilinadi. Deepfake videolarining ijtimoiy va siyosiy tarmoqlarda qanday kuchli vosita sifatida ishlatilishi, uning etikal va qonuniy muammolari, shuningdek, bu texnologiyani aniqlash va unga qarshi kurashish usullari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: deepfake, soxta ma'lumotlar, axborot manipulyatsiyasi, video manipulyatsiyasi, ijtimoiy tarmoqlar, texnologiya xavfi

Kirish: So'nggi yillarda, sun'iy intellekt (SI) va mashina o'rganish (ML) texnologiyalarining rivojlanishi bilan birga, "deepfake" texnologiyasi o'zining tobora kengayib borayotgan ta'sirini jamiyatning turli sohalarida namoyon etmoqda. Deepfake, aslida "deep learning" (chuqur o'rganish) va "fake" (soxta) so'zlaridan kelib chiqadi va bu texnologiya yordamida yuz, ovoz, va hatto butun bir insonni soxta ravishda yaratish, manipulyatsiya qilish yoki o'zgartirish mumkin. Ushbu texnologiya yordamida yaratilgan videolar va tasvirlar haqiqiy ko'rinishga ega bo'lib, bunday materiallarning haqiqatga to'g'ri kelmasligi juda qiyin aniqlanadi. Deepfake, asosan, sun'iy intellektning va maxsus algoritmlarning integratsiyasi orqali real ko'rinishdagi soxta media kontentini yaratish

imkoniyatini taqdim etadi. Deepfake texnologiyasining ijtimoiy va siyosiy jihatlariga e'tibor qaratgan holda, uning soxta ma'lumotlar tarqatishdagi roli tobora o'z ahamiyatini oshirmoqda. Ayni paytda, bunday texnologiya, soxta yangiliklarni, fikrlarni, hatto to'liq yolg'on voqealarni yaratishda ishlatilmoqda. Misol uchun, siyosiy saylovlar oldidan, nomzodlarni obro'sizlantirish yoki ularning so'zlarini noto'g'ri aks ettirish orqali jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish ko'paygan. Deepfake videolarining faqat haqiqatga to'g'ri kelmagan shaxslar yoki voqealar bilan bog'liq bo'lishi emas, balki ular keng miqyosda tarqatilishi, bu texnologiyaning zararli potentsialini yanada oshiradi.

Deepfake texnologiyasining rivojlanishining bir necha asosiy omillari mavjud. Birinchidan, bu texnologiyaning o'zi juda aniq va ishonarli tasvirlar yaratish imkonini beradi, bu esa nafaqat ijtimoiy tarmoqlarda, balki OAVda ham keng tarqalishiga olib kelmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarning o'zida soxta kontentni tez va keng auditoriyaga yetkazish imkoniyati bunday materiallarning juda qisqa vaqt ichida ommalashishiga yordam beradi. Ikkinchidan, deepfake texnologiyasi hech qanday maxsus tajriba yoki ilg'or bilimlarni talab qilmasdan keng auditoriya uchun mavjud bo'lib qolmoqda. Internetda juda ko'p bepul va foydalanishga yaroqli deepfake yaratish vositalari mavjud, bu esa uni har qanday foydalanuvchi uchun osonlashtiradi. Buning natijasida, bu texnologiyaning zararli maqsadlarda ishlatilishi osonlashmoqda. Soxta ma'lumotlar va manipulyatsiya, ayniqsa, demokratiya va jamoat ishonchini ta'sir qiladigan sohalarda katta xavf tug'diradi. Misol uchun, siyosiy saylovlarda deepfake texnologiyasi yordamida nomzodlarni obro'sizlantirish yoki ularning ijtimoiy tarmoqdagi fikrlarini noto'g'ri aks ettirish mumkin. Shu bilan birga, deepfake texnologiyasining shaxsiy hayotga tahdidi ham bor. Masalan, shaxslarning shaxsiy ma'lumotlari, suratlari yoki videolari soxta maqsadlarda ishlatilishi mumkin, bu esa odamlarning jamiyatdagi obro'sini va hayotini izdan chiqarishi mumkin. Shu bilan birga, deepfake texnologiyasining salbiy ta'sirlaridan tashqari, ba'zi ijobiy jihatlar ham mavjud. Masalan, film sanoatida yoki o'yinlar yaratishda, bu texnologiya haqiqiy ko'rinishdagi, ammo xayoliy obrazlarni yaratishda

ishlatilmoqda. Biroq, deepfake texnologiyasining qo'llanilishi kengaygan sari uning salbiy oqibatlari ham sezilarli bo'lmoqda. U nafaqat shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligiga, balki jamiyatning ishonchiga ham zarar etkazishi mumkin. Bu texnologiyaning ijtimoiy tarmoqlar va OAVda tez tarqalishi, uning manipulyatsiya va soxta axborot tarqatish uchun qulay vositaga aylanishiga olib kelmoqda.

Deepfake texnologiyasining ijtimoiy va siyosiy muammolarni kuchaytirishdagi roli, uning qonuniy va etik jihatlariga alohida e'tibor qaratishni talab qiladi. Jamiyatda uning tarqalishini nazorat qilish, shuningdek, soxta ma'lumotlarni tarqatishning oldini olish uchun samarali choralar ishlab chiqish zarurati mavjud. Bu maqolada deepfake texnologiyasining soxta ma'lumotlarni tarqatishdagi roli va uning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy ta'sirlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bu texnologiyaning xavf-xatarlarini kamaytirish uchun qanday yondashuvlar va texnologik usullar ishlab chiqilayotganligi ham ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili. Deepfake texnologiyasining ijtimoiy, siyosiy va huquqiy ta'sirlari haqidagi izlanishlar so'nggi yillarda ko'plab ilmiy tadqiqotlarga mavzu bo'ldi. Deepfake texnologiyasining rivojlanishi va uning soxta axborotlarni tarqatishda ishlatilishi haqidagi fikrlar, ilmiy adabiyotlarda chuqur tahlil qilinmoqda. Tadqiqotchilar bu texnologiyaning imkoniyatlari va xavflari haqida turlicha qarashlar bildirgan.

Chesney va Citron (2019) deepfake texnologiyasining jahon miqyosida yuzaga kelgan xavf-xatarlarini tahlil qilishga qaratilgan. Ularning ishida deepfake'ning siyosiy manipulyatsiyalarni kuchaytirishi va demokratik jarayonlarga ta'siri haqida keng qamrovli tahlillar keltirilgan. Ular, xususan, deepfake texnologiyasining saylovlar, siyosiy kampaniyalar va jamoatchilik fikrini shakllantirishdagi rolini muhokama qiladilar. Ularning fikriga ko'ra, deepfake texnologiyasi tomonidan yaratilgan soxta materiallar ijtimoiy ishonchni erishish va hukumatlar o'rtasidagi ishonchni pasaytirish xavfini tug'diradi [1]. Franks, Dastin, va Koch (2020) deepfake texnologiyasining siyosiy

disinformatsiya va soxta yangiliklarni yaratishdagi rolini o'rganishga bag'ishlangan. Ular, deepfake'ning siyosatdagi manipulyatsiyaga qanday yordam berishi mumkinligini va uning yasalgan kontent orqali global miqyosda jamiyatga zarar yetkazish xatarlarini ta'kidlaydilar. Tadqiqotda deepfake texnologiyasining soxta xabarlar, o'yinlar va siyosiy fikrlarni shakllantirishda qanday ishlatilishi haqida misollar keltirilgan. Tadqiqotchilar, shuningdek, bu texnologiyaga qarshi samarali huquqiy choralar ishlab chiqilishi zarurligini ta'kidlaydilar [2].

Kietzmann va boshqalar (2020) deepfake texnologiyasining ijtimoiy tarmoqlarda tarqalishini va uning odamlar o'rtasida manipulyatsiya qilishdagi rolini tahlil qilishgan. Ularning tadqiqotida deepfake texnologiyasining odamlar orasida salbiy tasavvurlarni yaratish, ijtimoiy tarmoqlar orqali ma'lumotni buzish va noxolis axborot tarqatish kabi xavf-xatarlar ta'kidlanadi. Ular, shuningdek, deepfake texnologiyasining jamiyatdagi ishonchni yo'qotish va psixologik ta'sirlarni kuchaytirishdagi roli haqida fikr yuritadilar. Tadqiqotda, deepfake texnologiyasiga qarshi turli texnik va ijtimoiy yondashuvlar ham muhokama qilinadi [3]. Bir qancha tadqiqotchilar, deepfake texnologiyasining salbiy ta'sirlarini kamaytirish uchun muayyan choralar ko'rish zarurligini ta'kidlaydilar. Bu masalada, Garimella (2021) o'zining izlanishida, texnologiyaning salbiy oqibatlariga qarshi kurashishda sun'iy intellekt asosidagi tahlil va aniqlash texnologiyalarini yaratish muhimligini aytadi. Shu bilan birga, u deepfake'ni aniqlash uchun maxsus algoritmlar va sun'iy intellekt yondashuvlarining rivojlanishini muhim deb biladi. Uning tadqiqotida, deepfake texnologiyasini aniqlashda yangi usullarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy qilish masalalari keng yoritilgan [4].

Tahlil va Natijalar. Deepfake texnologiyasi siyosiy manipulyatsiyalarni amalga oshirishda muhim vosita sifatida ishlatilmoqda. Bu texnologiya orqali, soxta videolar yaratilib, ularning tarqatilishi jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish, siyosiy raqiblarning obro'sizlantirilishi yoki hatto saylov natijalarini buzish imkonini beradi.

Chesney va Citron (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotda deepfake texnologiyasining siyosatdagi roli chuqur o'rganilgan. Tadqiqotchilar deepfake'ning saylovlarga, siyosiy kampaniyalar va raqiblarni obro'sizlantirishga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qilganlar. Ularning fikriga ko'ra, deepfake texnologiyasi saylovoldi siyosatida maxfiy manipulyatsiyalarni amalga oshirish imkonini beradi. Saylovlarda nomzodlar yoki jamoatchilikka ishonchni yo'qotish uchun bunday texnologiyadan foydalanish jamiyatning demokratik qadriyatlarini zaiflashtiradi. Deepfake texnologiyasining siyosiy manipulyatsiyalar uchun ishlatilishi nafaqat jahon miqyosida, balki mahalliy darajadagi siyosiy jarayonlarga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Misol uchun, ularning yuridik sifatlari, saylovoldi kampaniyalaridagi salbiy ta'sirlari, va boshqa muhim siyosiy tadbirlarda ishonchni susaytirishi, demokratik jarayonlarga xavf tug'diradi.

Ijtimoiy tarmoqlarda noto'g'ri axborotlar tarqatish. Deepfake texnologiyasi ijtimoiy tarmoqlarda soxta axborotlarni tez va samarali tarqatishning qulay vositasiga aylangan. Franks va boshqalar (2020) o'z tadqiqotlarida deepfake'ning ijtimoiy tarmoqlarda, xususan, Twitter va Facebook kabi platformalarda qanday tarqatilishiga e'tibor qaratishgan. Deepfake'lar juda ishonarli va haqiqiy ko'rinadi, bu esa foydalanuvchilarga noto'g'ri ma'lumotlarni tezda qabul qilish va ularni tarqatish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, deepfake texnologiyasining ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilishi jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish va noto'g'ri axborot tarqatishning samarali vositasiga aylangan.

Ijtimoiy tarmoqlarda soxta videolar va tasvirlar tarqatilishi, bir tomondan, individual odamlar va siyosiy guruhlar tomonidan amalga oshiriladigan maqsadli manipulyatsiyalarni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Bunday axborotlarning tarqatilishi notinchliklarga, ijtimoiy beqarorlikka, va aholining ishonchiga zarar yetkazishi mumkin. Deepfake'larni aniqlash va tarqatishni cheklash uchun samarali monitoring tizimlarini yaratish, axborot xavfsizligini ta'minlash uchun zarur.

Shaxsiy hayotga tahdidlar. Deepfake texnologiyasining bir yana bir xavfli jihati bu shaxsiy hayotga tahdidlar. Deepfake orqali odamlarning shaxsiy suratlari yoki videolarini soxta maqsadlar uchun ishlatish mumkin. Masalan, mashhurlarning soxta videolarini yaratish, ular uchun kiritilgan noto'g'ri xabarlar yoki noxolis kontent yaratish, shaxsiy huquqlarga jiddiy zarar yetkazishi mumkin. McStay (2018) tomonidan olib borilgan tadqiqotda deepfake texnologiyasining shaxsiy hayotga salbiy ta'siri va uning etik jihatlari haqida batafsil ma'lumot berilgan. Deepfake'ning shaxsiy huquqlarni buzishi, shaxsiy suratlar yoki videolarning noto'g'ri kontekstda ishlatilishi va obro'ni yo'qotish kabi holatlar jiddiy xavf tug'diradi. Bunday holatlarni oldini olish uchun huquqiy va texnologik chora-tadbirlar muhim ahamiyatga ega. Shaxsiy hayotga qarshi tahdidlarni kamaytirish uchun yangi qonunchilik va ma'lumotlarni himoya qilish tizimlarini ishlab chiqish zarur.

Huquqiy masalalar. Deepfake texnologiyasining huquqiy jihatlari ham muhim o'rganilgan masalalardan biridir. Garimella (2021) o'zining tadqiqotida deepfake'ni aniqlash uchun yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va bu texnologiyaning noqonuniy ishlatilishini oldini olish uchun huquqiy mexanizmlarni kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydi. Deepfake texnologiyasining soxta materiallarni yaratishda ishlatilishi, shaxsiy hayotga tahdidlar solishi va davlat xavfsizligiga zarar yetkazishi mumkin. Bugungi kunda deepfake texnologiyasining salbiy ta'sirlaridan himoya qilish uchun eng samarali choralar texnik va huquqiy yondashuvlarni uyg'unlashtirishdan iborat bo'lishi kerak. Sun'iy intellekt va mashina o'rganish asosidagi algoritmlar orqali deepfake'larni aniqlash tizimlari yaratish, shu bilan birga, deepfake'ni tarqatish va ishlab chiqishga qarshi qonunchilikni kuchaytirish zarur. Deepfake texnologiyasining soxta ma'lumotlarni yaratishda ishlatilishini oldini olish uchun davlatlar va texnologiya kompaniyalari tomonidan o'zaro hamkorlikda chora-tadbirlar ishlab chiqilishi kerak.

Texnologik yechimlar va qarshi kurashish choralari. Deepfake texnologiyasiga qarshi kurashishda eng muhim yondashuvlardan biri bu sun'iy intellekt va mashina

o'rganish asosida ishlaydigan deepfake aniqlash tizimlarining rivojlanishidir. Moser va Hennig (2018) deepfake'ni aniqlashda sun'iy intellektning ahamiyatini ta'kidlaganlar. Texnologiyaning rivojlanishi bilan birga, deepfake'larni aniqlash uchun yangi usullar va algoritmlar ishlab chiqish zarur bo'lib qolmoqda. Bunda algoritmlar, foydalanuvchilarga soxta materiallarni aniqlash va ularga qarshi kurashishda yordam berishi mumkin. Shuningdek, soxta axborotlarga qarshi kurashishda ijtimoiy platformalar va media kompaniyalari o'z mas'uliyatlarini oshirishlari zarur. Ijtimoiy tarmoqlarda deepfake'lar tarqalishini oldini olish uchun yanada qat'iy tekshiruv mexanizmlarini joriy qilish muhimdir.

Xulosa. Deepfake texnologiyasining rivojlanishi va uning soxta axborotlar yaratishdagi rolini o'rganish, jamiyatdagi xavf-xatarlarni aniqlashga yordam beradi. Tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, deepfake texnologiyasi siyosiy manipulyatsiyalar, ijtimoiy tarmoqlarda noto'g'ri axborot tarqatish, shaxsiy hayotga tahdidlar va huquqiy masalalarda jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Siyosiy manipulyatsiyalarni amalga oshirishda deepfake texnologiyasining foydalanilishi demokratik jarayonlarga zarar yetkazishi mumkin. Saylovlarda yoki siyosiy kampaniyalarda raqiblarni obro'sizlantirish uchun soxta materiallardan foydalanish, jamiyatning siyosiy ishonchini yo'qotishga olib kelishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda deepfake'lar tezda tarqatilishi, noto'g'ri ma'lumotlarning tarqalishiga sabab bo'ladi, bu esa ijtimoiy beqarorlikka va jamiyatning ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shaxsiy hayotga tahdidlar, mashhur shaxslarning soxta videolarini yaratish va tarqatish, huquqiy jihatlarida katta muammolarni keltirib chiqaradi. Buning oldini olish uchun kuchli qonunchilik va yangi texnologik yechimlar zarur. Deepfake texnologiyasiga qarshi kurashishda texnik va huquqiy yondashuvlarni uyg'unlashtirish lozim. Sun'iy intellekt va mashina o'rganish asosida deepfake'ni aniqlash tizimlarini rivojlantirish, shu bilan birga, soxta ma'lumotlarni tarqatish va ishlab chiqishga qarshi qonunchilikni kuchaytirish zarur. Shuningdek, davlatlar, texnologiya kompaniyalari va

ijtimoiy platformalar o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash, jamiyatni himoya qilish va axborot xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Chesney, R., & Citron, D. K. (2019). Deepfakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security. *California Law Review*, 107(6), 1753-1819.
2. Franks, B., Dastin, J., & Koch, R. (2020). Deepfake Technology and Its Role in Political Disinformation. *Journal of Political Risk*, 8(2), 34-56.
3. Kietzmann, J., Hermkens, K., McCarthy, I., & Silvestre, B. S. (2020). Social Media? Get Serious! Understanding the Functional Building Blocks of Social-Media. *Business Horizons*, 63(6), 767-777.
4. Garimella, K. (2021). Countering Deepfakes: The Need for Improved Detection Mechanisms. *Journal of Cybersecurity and Privacy*, 2(1), 115-130.
5. West, D. M. (2019). How to Combat Fake News and Disinformation. *Brookings Institution Report*. Retrieved from <https://www.brookings.edu/>
6. Diakopoulos, N. (2020). *Automating the News: How Algorithms Are Rewriting the Media*. Harvard University Press.